

ZÁKLADY NOVÉ VOJENSKÉ DOKTRÍNY RUSKA

Evropa po skončení éry studené války intenzívně hledá svojí bezpečnostní podobu. Na utváření nového efektivního obranného systému se nejviditelněji pro veřejnost podílejí západní vojenská uskupení a odzbrojovací orgány, zejména Severoatlantická aliance, Západoevropská unie a Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, ale také nevojenské organizace kontinentu jako Rada Evropy a v posledním období v tomto směru aktivní Evropské společenství a jejich Politická unie.

Nicméně jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících bezpečnostní garance Evropy a její další demokratický rozvoj, zůstává politika jejích velmocí. U velikanů

evropského Západu - Německa, Francie a Velké Británie - můžeme celkem s velkou pravděpodobností odhadovat směry jejich zahraniční a bezpečnostní politiky. Hůře je tomu ovšem u transformující se východní části Evropy, především tedy stále vojensky mocného a žel, ekonomicky a sociálně téměř zoufalého euroasijského obra, Ruska. Přiblížit možné tendence jeho bezpečnostní politiky by nám mohl návrh nové vojenské doktríny, který byl v loňském roce uveřejněn ve vojenském časopisu "Vojennaja mysl". Za předpokladu, že dokument vypracoval generální štáb ozbrojených sil Ruska (otištěn byl bez udání konkrétního zpracovatele), můžeme vyvodit závěr, že obsahuje bezpečnostně politické a vojenské požadavky současného velení. Zpracování materiálu předcházely teoreticko-odborné diskuse o novém pojetí a definování pojmů, používaných v návrhu nové doktríny (nejdůležitější jsou v abecedním řazení uvedeny na závěr stati). Ve "Všeobecných zásadách" je mj. precizován samotný pojem vojenská doktrína a také položeny otázky, na které vůbec má doktrína odpovědět.

I. CÍLE BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY RUSKA

Vycházejí z premisy, že Rusko nepovažuje žádný stát či koalici států za svého nepřítele. Hlavním cílem bezpečnostní politiky je zabránit vzniku války, upevnit mezinárodní bezpečnost, i ve spolupráci s dalšími státy a na různých jednacích a praktických úrovních a zajistit tak rozvoj Ruska a jeho národů. Konkrétně tomu Moskva hodlá napomoci např. tím, že přispěje k ukončení závodů ve zbrojení a k zákazu šíření a postupné likvidaci chemických zbraní, jak je v dokumentu uvedeno.

Politickým cílem v případné válce by byla především ochrana suverenity a nedotknutelnosti teritoria Ruska a jeho spojenců. Zasazení ozbrojených sil v zahraničí je oprávněné v zájmu společné obrany v rámci příslušných dohod jen na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, pokud toto ovšem není v rozporu s národními zájmy Ruska.

V případě konfliktu uvnitř SNS nebo Ruské federace mají k zastavení válečné činnosti přispět v první řadě politicko-diplomatická řešení. Pouze ve výjimečných případech při selhání mírových prostředků je oprávněné použití vojenského násilí v zájmu zachování nebo obnovení míru. Pro opatření tohoto druhu je na úrovni SNS nutný souhlas všech členských států a na stupni federace ruských republik.

Takto formulované cíle Ruska v případné válce se vyznačují zdrženlivostí. Zdá se, že autoři se snaží vyhnout jakémukoliv dojmu dominantního postavení Ruska v rámci SNS či federace.

II. POLITICKÉ A VOJENSKOTECHNICKÉ ZÁKLADY DOKTRÍNY

Možné příčiny vzniku války, hlavní obranné úkoly

Základní změna v pojetí doktríny vyplývá z konstatování, že vyjadřuje přípravu státu (země) a ozbrojených sil na odvrácení agrese, oproti dřívější přípravě země

a ozbrojených sil na válku. Strukturálně jsou si návrh staré a nová doktrína podobny v tom, že mají dvě stránky - politickou a vojenskotechnickou.

Kapitola "Politické základy doktríny" obsahuje zásadní prohlášení jako např. odmítání války a násilí jako prostředků politiky a upuštění od prvního použití jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení.

Jako možné příčiny a zdroje vzniku války jsou jmenovány teritoriální, náboženské, etnické a jiné spory, které by mohly vyústit v ozbrojený konflikt. Toto hodnocení vychází zřejmě z obavy, že by na území bývalého SSSR mohlo dojít k podobnému vývoji jako v Jugoslávii.

Za zdroje válečného nebezpečí jsou v dokumentu mj. považovány snahy jednotlivých států získat hegemonní postavení ve světě a jejich sklon k řešení sporných otázek vojenskými prostředky.

Jako závažná příčina vzniku konfliktů je hodnoceno eventuální narušování práv ruských občanů v bývalých svazových republikách.

Za bezprostřední vojenské ohrožení je považováno přemístění cizích vojsk na území sousedních států. Je to značně široký pojem, do něhož lze zahrnout nejen přímé sousedy jako Ukrajinu či Moldavsko, ale i pobaltské státy, usilující o vstup do existujících aliancí nebo hledající nové koaliční vazby.

Považuje-li Rusko ničení potenciálně nebezpečných objektů, hlavně v jaderném sektoru, za důvod pro přechod k zasazení zbraní hromadného ničení, pak to asi znamená, ne-li odvolání, tedy alespoň relativizaci zásady upustit od prvního použití jaderných zbraní.

Pokud se jedná o strategický charakter možné války, odráží dokument názor, že se bezprostřední hrozba globální jaderné války podstatně snížila, že pokleslo i nebezpečí rozsáhlé konvenční války, ale že přetrvává reálné nebezpečí vzniku dalších lokálních válek.

Proto se také zcela nevylučuje eskalace místních konfliktů v rozsáhlejší konvenční válku. Autoři zdůrazňují význam počáteční fáze takové války, která by mohla začít invazí ze vzduchu nebo z moře. Zřejmě jsou zde zohledněny zkušenosti z války v Perském zálivu. Taková války by mohla vyžadovat všechny síly a prostředky státu, aby ji bylo možné ukončit dříve, než nabude jaderné dimenze.

Při hodnocení použití vojenských prostředků a obranných úkolů státu dokument poznamenává, že Rusko považuje svou bezpečnost za nedělitelnou od bezpečnosti ostatních členů SNS a že účinná kolektivní obrana může být zajištěna jen za předpokladu centralizovaného operativního řízení a velení. V takovém případě je možné podřízení dokonce i veškerých ozbrojených sil Ruska Hlavnímu velení spojených ozbrojených sil SNS. Zakotvení kolektivní bezpečnosti v dokumentu vychází zřejmě z taškentské smlouvy o kolektivní bezpečnosti, k níž se však připojilo jen 6 z 11 členů SNS.

Jako hlavní bezpečnostní a obranné úkoly Ruska v době míru návrh uvádí udržování společně s ostatními členy SNS vojenského potenciálu pro dostatečnou obranu, zabezpečení nedotknutelnosti hranic a zamezení provokací proti suverenitě teritoriální Společnosti nezávislých států. Zde se nabízí otázka, proč Rusko ve své národní vojenské doktríně nemluví jen za sebe, ale také za ostatní země SNS, které prakticky netvoří žádný společný stát či unii. Právě naopak se prohlubují tendence k rozpadu SNS.

V návrhu doktríny jsou podrobně popsány úkoly a složení bezpečnostních sil. Hlavním strategickým úkolem je odstrašování. Dalšími jsou obrana proti překvapivému napadení důležitých objektů státu, odvetné úderky vedené s cílem zamezit pokračování v bojové činnosti, obrana proti invazi, hájení důležitých prostorů a likvidace proniklých skupin sil nepřítelky a zabránění opětovnému zahájení agrese. V pojmech odstrašování a likvidace proniklých skupin sil nepřítelky je vyslovena obranná orientace i ve vojenskotechnické části doktríny, alespoň pokud jde o stanovení úkolů.

K zvláštním úkolům ozbrojených sil patří mj. ochrana ruských občanů v cizině. I když je to vyjádřeno jen podmíněně, jde o zásadu doktríny, která by mohla být různě vykládána, účelově uplatňována a vést až k "legitimizaci" zasazení vojenských sil i mimo rámec SNS.

Zásady výstavby a složení ozbrojených sil

Zásada kontroly armády orgány státní moci znamená pokrok oproti dřívější kontrole prováděné stranou. V dokumentu však není zmínka o tom, že by mohl armádu řídit, a tedy obranný sektor do jisté míry kontrolovat civilní politik.

Použití termínu vícenárodní kádrová armáda prozrazuje očividně snahu formulovat záměr vojenské reformy. Pojem kádrová armáda však neznamena skutečně profesionální armádu, nýbrž dřívější smíšenou formu ozbrojených sil složených z vojáků z povolání, dobrovolníků s časově limitovaným závazkem a vojáků základní služby. Vícenárodnost jakékoli ruské armády vyplývá z faktu, že v Ruské federaci žije řada národů a etnik.

Počty a struktura ozbrojených sil mají být v souladu se zásadou dostatečnosti obrany. Dostatečnost strategických sil znamená stav postačující k odstrašování možného nepřítelky a k provedení odvetných úderů. Dostatečnost sil všeobecného určení je takový stav složek těchto sil, který sice garantuje spolehlivě obranu Ruska, ale který bez rozvinutí dalších sil neumožní provedení překvapivého útoku a vedení rozsáhlých útočných operací.

Při reorganizaci, resp. další výstavbě druhů ozbrojených sil, vojsk a speciálních jednotek mají mít přednost ty síly a prostředky, které jsou určeny pro výstrahu před agresí, pro obranu proti leteckým úderům a vedení odvetných úderů a také mobilní síly, které by mohly být zasazeny v případě napadení Ruska z kteréhokoli směru. Projevuje se zde požadavek na vytvoření moderních struktur, které budou upřednostňovat kvalitu před množstvím. Dokument se dále zmiňuje o dalších plánovaných reorganizačních opatřeních, ovšem jmenovitě je neuvádí.

Ve vojenskotechnické politice a vyzbrojování vojsk bude důraz položen na moderní velmi přesné, mobilní, s dalekým dosahem a přežití schopné bojové prostředky, na zbraně a techniku, které jsou schopny při malém množství zabezpečit dostatečnou bojovou sílu. Dodávky sériově vyráběných zbraní mají být s ohledem na každoroční krácení vojenského rozpočtu omezeny, výzkum, vývoj a výrobní kapacity mají však být udržovány na dostatečné úrovni. Zajištění má být vývoj perspektivní bojové techniky, a bude-li to nutné i zvýšení její výroby.

Výcvik ozbrojených sil má probíhat s přihlédnutím k tomu, co je nezbytné pro obranu proti lokální i rozsáhlé agresi. Strategická uskupení sil mají být schopna vést obranné operace na všech směrech.

Ozbrojené síly mají být podle určené rozděleny na početně omezené síly ve stále pohotovosti na válčistiích, určené pro obranu proti lokálním agresím, na mobilní zálohy nebo síly rychlé reakce, schopné se v krátké době přesunout do kteréhokoli regionu. Jsou určené spolu se silami v trvalé pohotovosti k obraně proti agresím středního rozsahu. Posledními jsou strategické zálohy, které mají být postaveny v období zvýšeného napětí a v průběhu války.

Příprava země a obyvatelstva na obranu

Tato kapitola dokumentu opět zdůrazňuje, že spolehlivé obrany lze dosáhnout jen v součinnosti s ostatními státy SNS. Rusko vidí nezbytnost ve společné vojenskotechnické politice v zájmu udržení vývoje zbraní a techniky na světové úrovni, v zabezpečení mobilizační připravenosti hospodářství a obyvatelstva, v existenci společných řídicích orgánů a systému spojených ozbrojených sil SNS pro případ války, v organizaci přípravy obyvatelstva a země na obranu a v zákonném uspořádání činnosti civilních a vojenských správních orgánů v oblasti obrany a bezpečnosti. Zřízení společných řídicích orgánů SNS by však muselo vést k návratu ke starým strukturám a znamenalo by např. podřízení vojenských "komisariátů", dnes patřících jednotlivým státům, pod jednotné, těmto státům nadřazené velení. Budí to dojem, jako by zde měly být vytvořeny teoretické a právní podklady pro to, aby mohl být dřívější centralismus opět zaveden alespoň v oblasti obrany. I kdyby návrh v této formě schválil ruský parlament, narazí asi pokusy tohoto druhu na odpor ostatních členů států SNS, které i v obranném sektoru trvají na samostatnosti.

Kompetence řízení a velení

Hlavním vojenskopolitickým orgánem, zabezpečujícím celkové řízení v obranné a vojenskopolitické oblasti, je Rada bezpečnosti, řízená prezidentem Ruska, který je také vrchním velitelem ozbrojených sil. Ministerstvu obrany přísluší koncipování a realizace vojenské, vojenskotechnické a personální politiky a materiálního zabezpečení ozbrojených sil. Vrchní velitel řídí ozbrojené síly prostřednictvím generálního štábu. Součinnost s Hlavním velením spojených ozbrojených sil probíhá na úrovni Rady ministrů obrany SNS. Spolupráce s jinými státy, orientovaná na zabránění válce, zachování míru a zabezpečení společné obrany, bude organizována ve shodě se zásadami Charty OSN. Vojenskou zahraniční pomoc poskytuje Rusko na základě mezinárodních smluv a s ohledem na národní zájmy a potřeby SNS.

Nejvyšší vojenskopolitická rozhodnutí bude tedy podle návrhu doktríny uskutečňovat Rada bezpečnosti. Na jejím složení bude záviset, jak budou tato rozhodnutí vypadat. Z návrhu přímo nevyplývá, kdo a jaké odklady bude poskytovat pro zmíněná rozhodnutí. V pořadí řídicích grémií prioritní postavení zaujímá generální štáb.

Lze předpokládat, zejména vzhledem k současné vojenskopolitické situaci a možnému vzniku dalších lokálních konfliktů, že význam a vliv generálního štábu dále poroste, a to i mimo hranice Ruska.

Návrh nové vojenské doktríny Ruska zůstane pochopitelně, jako kterýkoli jiný, stejně závažný dokument, jenom návrhem, dokud nebude ratifikován parlamentem. V praxi je to ale zrovna v tomto konkrétním případě trochu jiné. Svědčí o tom i závěr textu, ve kterém se píše, že předložený návrh je třeba v přechodném období považovat za vojenskou doktrínu. Vyplyvá z toho snad, že obranný sektor může na základě návrhu již nyní podle vlastního uvážení, respektujícího hlavní zásady doktríny, v jednotlivostech určovat svoje postupy a přijímat příslušná opatření? Jestliže ano, potom zahájená vojenská reforma, reorganizace ozbrojených sil, výcviku a vyzbrojování, stále častěji kritizovaná nejen v Rusku, ale i v zahraničí, je již součástí realizace této vojenské doktríny. Těžko tedy můžeme v nejbližším období předpokládat výraznější změny v bezpečnostní a obranné politice Ruské federace.

■ **Dostatečnost pro obranu** - souhrn všech společenskopolitických a duchovních sil a současně minimum ekonomických, vojenských a jiných materiálních prostředků společnosti, nutných pro ochranu suverenity a nedotknutelnosti teritoria státu a jeho z hlediska mezinárodního práva oprávněných zájmů před vnějším ohrožením.

V oblasti výstavby a organizace ozbrojených sil je to takový jejich stav, který zabezpečuje státu (koalici států) odstrašování potenciálního protivníka od provedení agrese a obranu proti této agresi, ale který nedovoluje uskutečnit překvapivé napadení a vést rozsáhlé útočné operace bez rozvinutí dalších vojenských sil a realizace jiných opatření pro zvýšení bojových kapacit.

Dostatečnost ozbrojených sil je zabezpečována jejich stavem, strukturou, dislokací vojsk na válčích, jeho bojovou pohotovostí a bojeschopností, stavem a možnostmi systémů pro průzkum, výstrahu, velení a jiných zabezpečovacích prostředků odpovídajících vývoji vojenskopolitické a strategické situace.

■ **Koncepce národní (všenárodní) bezpečnosti** - souhrn oficiálně uznaných názorů na cesty, prostředky a mechanismy ochrany národních (všenárodních) zájmů státu (Společenství), které vycházejí z principů mezinárodního práva v oblastech politické, ekonomické, vojenské, humanitární, ekologické a dalších, a které jsou diktovány zájmy ochrany před vnitřním i vnějším ohrožením.

■ **Koncepce zabraňování válce** - systém názorů na cesty a prostředky odstraňování předpokladů pro vznik války.

■ **Mezistátní (mezinárodní) síly pro udržení míru** - spojené síly a prostředky, vytvářené dočasně členskými státy v zájmu oddělení znepřátelených stran a v zájmu podpory řešení ozbrojených konfliktů politicko-diplomatickými prostředky.

■ **Národní bezpečnost (všenárodní bezpečnost SNS)** - ochrana osobnosti, společnosti a státu (SNS) před vnitřním i vnějším ohrožením. Odolnost vůči vlivu nepříznivých faktorů. Zabezpečení takových vnějších a vnitřních podmínek existence, které garantují možnost stabilního a všestranného pokroku společnosti a jejích občanů.

■ **Národní ozbrojené síly** - ozbrojené jednotky suverénních států, doplňované jejich občany a podřízené vojenskopolitickému vedení těchto států. Mohou být operačně podřízeny buď celé nebo jen zčásti Hlavnímu velení spojených ozbrojených sil SNS.

■ **Národní (všenárodní) zájmy** - přijaté a formou programového prohlášení deklarované nároky na existenci a rozvoj osobnosti, společnosti a státu (SNS).

Společné životně důležité zájmy Ruska i ostatních členů SNS spadají do vojenskopolitické sféry. Jsou jimi ochrana práv a svobod občanů, mír, ekonomická prosperita, duchovní rozvoj, svornost občanů ve společnosti, suverenity a nedotknutelnost teritoria každého státu a celého SNS. Dále jsou to dobré vztahy se sousedními státy, bezkonfliktní vývoj situace a neexistence vojenského násilí v sousedních regionech.

■ **Síly všeobecného určení** - svazky, útvary, jednotky, zařízení, vysoké školy a jiné orgány a vojenské objekty, které nepatří ke strategickým silám SNS, dále národní síly členských států podřízené s jejich souhlasem Hlavnímu velení spojených ozbrojených sil.

■ **Spojené ozbrojené síly SNS** - ozbrojené síly a prostředky postavené nebo vyčleněné členskými státy a určené pro společné akce v rámci zajištění bezpečnosti proti vnějšímu ohrožení Společenství, nebo některého jeho člena. Jsou složeny ze strategických sil a sil všeobecného určení.

■ **Strategické síly** - síly a prostředky určené k plnění strategických úkolů v zájmu SNS. Zahrnují svazky, útvary, jednotky, zařízení a vysoké školy strategického raketového vojska, vojenského letectva, vojenského námořnictva, vojska PVO. Stáby náčelníků kosmických prostředků, vzdušného výsadkového vojska, strategického a operačního průzkumu, jaderné technické útvary a další síly, prostředky a vojenské objekty určené pro řízení a zabezpečení strategických sil, jejichž seznam je pro každý členský stát stanoven zvláštním protokolem schváleným Radou nejvyšších představitelů členských států.

■ **Válka** - společenskopolitický jev, mající podobu boje mezi státy, národy a sociálními skupinami, který je veden prostředky ozbrojeného násilí. Kromě použití zbraní, jež je hlavním obsahem války, jsou za účelem dosažení vojenských cílů užívány také ekonomické, diplomatické, ideologické a jiné formy boje.

Vojenská doktrína

● Politické základy:

- vztah Ruska k válce,
- možné příčiny vzniku války,
- politické cíle a metody zajišťování národní bezpečnosti,
- politické cíle Ruska v případné válce.

● Vojenskotechnické základy:

- strategický charakter možné války,
- vojenské prostředky pro zajištění bezpečnosti Ruska a úkoly státu v oblasti obrany,
- hlavní obranné úkoly,
- výstavba ozbrojených sil a jejich poslání,
- výcvik ozbrojených sil v zájmu odvrácení agrese,
- příprava země a obyvatelstva na obranu,
- velení, řízení a součinnost v oblasti obrany.

■ **Zabraňování válce** - systém opatření, orientovaných na odstranění důvodů pro vznik války cestou řešení vzniklých sporů mírovými, politicko-diplomatickými prostředky. Vojenské prostředky přitom mají roli odstrašovacího faktoru.